

politica P 10. — 79. Drž. a. LRS, Gub. a. fasc 14—34 (1845) ima deželna vlada fasc 13—7 (1859). — 80. Drž. a. LRS, Gub. a. 1841 fasc 14—29. — 81. Drž. a. LRS, Gub. a. 1847 14—52. — 82. Mestni a., Cod III/14 fol 111 (1865). — 85. Mestni a., Cod III/20 1869 fol 224, cod III/21 1870 str. 15. — 84. Mestni a., Cod III/30 1879 fol 27. — 85. Mestni a., Cod III/58 fol 259. — 86. Mestni a., Cod III/77. — 87. Vrbove n. o. m., str. 48. — 88. Glej zgoraj pri mestni orožarni. — 89. Drž. a. LRS, Stan. a. fasc. 556; Mestni a. Reg I fasc F 2. — 90. Mestni a., Reg I fasc 2. — 91. Mestni a., Magistratica acta, varia mag. fasc 15. — 92. Drž. a. LRS, Kamera in reprezentanca, Publico-politica P 10. — 93. Drž. a. LRS, Gub. a. fasc 66 (1794). — 94. Mestni a., Reg I fasc 152 (376). — 95. Mestni a., Reg I fasc 152 (376). — 96. Drž. a. LRS, Kataster občine Stožice, Protokoll der Bauparzellen der Gemeinde Stožice vom 20. III. 1827, lastnik k. k. Kameralfond, Gerätehaus 69 kvadratnih sežnjev, Waghaus 18 kvadratnih sežnjev, Pulverturm 49 kvadratnih sežnjev. — 97. Drž. a. LRS, Novejši stan. a. fasc. 69. — 98. Drž. a. LRS, Nov. stan. a. fasc 69 (1802 in 1807). — 99. Drž. a. LRS, Gub. a. 1816 N° 581. — 100. Drž. a. LRS, Gub. a. 1825/26 fasc 21—6, 1837 fasc 25—10, 1841 fasc 21—3. Kata-

ster občine Stožice, Einschaltungsbogen vom 11. März 1841, številka 91 a in 91 b v mapi, Sallitermagazin 66 kvadratnih sežnjev, Wirtschaftsgebäude 12 kvadratnih sežnjev. — 101. Drž. a. LRS, Präs 1858 N° 470 in 976. — 102. Mestni a., Cod III/8 fol 66. — 103. Drž. a. LRS, Präs 1857 N° 4405, 1858 N° 2356, Mestni a. Cod III/9 (1858) in Reg I fasc 701 VII/26. — 104. Mestni a., Reg I fasc 854 VII/26. — 105. Mestni a., Cod III/25 fol 42/43. — 106. Mestni a., Cod III/47 (1896) in zapisniki sej obč. sveta za leto 1897. — 107. Mestni a., Cod III/65 fol 17—23 in 225 sq., Deželna deska vložek šte. 25 kat. obč. Ljubljana, Zemljiška knjiga, vložek 154 kat. obč. Poljansko predmestje Ljubljana. — 108. Mestni a., Cod III/64 fol 210 in 211. — 109. Mestni a., Cod III/65. — 110. Mestni a., Cod III/67. — 111. Za ta podatek sem hvaležen Ivanki Dovč, Stožice 43. Datum je zanesljiv, ker so tega dne praznovali na njenem domu pomemben družinski dogodek. Casopisi zaradi vojnega stanja niso smeli o tem poročati. Niti v arhivih ni nobenih vesti. — 112. Mestni a., Cod III/79. — 113. Mestni a., Cod III/85, str. 575. — 114. Mestni a., Cod III/91, str. 707 in 772. — 115. Mestni a., Cod III/95, str. 188 in 307; Pet let dela za Ljubljano (1940), stran 129.

GLASBENO ŽIVLJENJE V BAROČNI LJUBLJANI

MARIJAN SMOLIK

(Nekaj novih podatkov)

Pred dobrimi 25 leti je v »Kroniki slovenskih mest« dr. Stanko Škerlj začel objavljati vrsto člankov o zgodovini italijanskega gledališča v Ljubljani v XVII., XVIII. in XIX. stoletju.¹ V tistem delu razprave, kjer govori o italijanskih operah v Ljubljani, je kot vir uporabljal tudi različne operne librete, ki so last ljubljanskih in drugih knjižnic. Na več mestih pa toži, da nekaterih libretov, tudi unikatov, ki so jih starejši pisci (Dimitz, Radics, Kidrič) še videli, on ni mogel več najti. Tudi drugim zgodovinarjem, ki so pisali v zadnjih letih, se ni bolje godilo.

Zlasti za librete, ki naj bi bili v Semeniški knjižnici v Ljubljani, so Škerlj in drugi pisali, da nekaterih nikakor niso mogli dobiti v roke. V urejevanju te knjižnice v povojnih letih, zlasti po letu 1952, pa so prišli na dan vsi tiski te vrste, ki so bili v starejši literaturi popisani. Že samo ta novica bi zgodovinarje razveselila. Toda našla se je še vrsta drugih, doslej neznanih tiskov, ki bodo dopolnili sliko gledališkega in glasbenega življenja baročne Ljubljane.

Članek naj opozori na te najdbe vse, ki jih naša kulturna preteklost zanima. Strokovno vsebinsko izrabo in obdelavo posameznih tiskov pa bodo opravili tisti, ki so po svoji stroki za to poklicani.

Številčno največja je zbirka opernih libretov in jo bomo najprej pregledali. Dodali bomo nove tiske o šolskih dramah in oratorijih ter omenili sporede različnih verskih procesij, ki so z glasbo in sceno pestrile življenje baročnega človeka. Na koncu bomo navedli še nekaj podatkov v zvezi z ustanovitvijo in delovanjem centralne glasbene ustanove »Academia Philharmonicorum«.

Zakaj se je prav v Semeniški knjižnici ohranilo tako obilje glasbenih in gledaliških dokumentov bo razumljivo, če vsaj nekaj besed povemo, kako so jo ustanovili in kako se je razvijala.

I L TAMERLANO

Tragedia per Musica

DA RAPPRESENTARSI
IN LUBIANA

Nel Palazzo del Vice Dominato l'Anno 1732.

Dedicato à Sua Eccellenza il Sig.
FRANCESCO ANTONIO
SIGIFRIDO

DEL SACRO ROMANO IMPERIO, CONTE
DELLA TORRE, E VALSASSINA,

Libero Barone di Croce, Signore di Plaiburg, Battmanstorff, Anchen, e Plonchenstain, Maggiordomo maggiore Ereditario nel Ducato di Carniola, e della Marca di Slavonia, Marsciallo Maggiore Ereditario nella Contea di Gorizia, Cameriere, e Configliere Intimo di Sua Maestà Cesare, e Cattolica, e suo Vice-Domo nel Ducato di Carniola ec.

IN VENEZIA, MDCCXXXII.

Preflo Girolamo Savioni.

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

Naslovna stran libreta za opero Tamerlano

Ko so v Ljubljani ob koncu XVII. stol. ustanovili Akademijo Operozov, so njeni člani zelo pogrešali javno znanstveno knjižnico, ki bi jim nudila dostop do dragih knjig. Zato so se kmalu po ustanovitvi akademije odločili, da osnujejo tudi knjižnico. Leta 1701 so ljubljanski škof Žiga Krištof Herberstein, prošt Janez Krstnik Prešeren in dekan Janez Anton Dolničar podpisali ustanovno listino, s katero so se obvezali, da bodo dali svoje knjige na razpolago vsem. K podobnemu dejanju so povabili tudi druge. Vsaj nekateri so jih posnemali (zdravnik dr. Marko Grbec, dekanov brat Janez Gregor Dolničar in še kdo) in knjižnica je začela živeti. Škof Herberstein je daroval tudi glavnico 2000 gld. za stalnega knjižničarja. V novem semenišču so pripravili posebno poslikano dvorano, kamor so po letu 1725, ko so bile izdelane omare, knjige tudi postavili. Tja do leta 1794, ko je licejka postala javnosti dostopna, je »Javna škofijska knjižnica«, kot so jo imenovali, skoraj vsak dan odpirala vrata ljubiteljem knjižnih zakladov.

Verjetno je, da so že ustanovitelji in prvi dobrotniki knjižnici izročili precej starejših opernih libretov in drugih glasbeno važnih tiskov. Za nekatere od njih to dokazujejo podpisi in ekslibrisi. Glavno zaslugo, da je še danes ohranjenih toliko teh listov, pa ima prvi temeljiti knjižničar te ustanove Franc Jožef Thallmainer, ki je svojo službo nastopil 27. aprila 1742 in je bil knjižničar do smrti 2. januarja 1768, ko je umrl star 70 let.² O njegovem življenju ne vemo veliko, toda moral je biti izreden ljubitelj knjig, ker jih je veliko zbral in zapustil knjižnici in ker je sestavil tudi prvi, še danes ohranjeni abecedni in stvarni katalog. Bil pa je tudi velik ljubitelj gledališke glasbe, saj je zbral ali vsaj skrbno popisal večino tiskov, o katerih bomo govorili.

J. Kr. Prešeren, oba Dolničarja, Thallmainer in še kdo so v svojih študijskih in službenih letih po tujih mestih (Dunaj, Salzburg, Rim, Padova) in na potovanjih v bližnja in daljna mesta gotovo videli mnogo oper in oratorijev. Ker so jih vzljubili, so v svoje bogate knjižnice uvrstili tudi tiskane librete, ki so jim pozneje budili mladostne spomine. Ni pa bilo posebno težko v baročni Ljubljani, ki je bila tesno povezana s svetom, tudi pozneje naročiti librete oper, o katerih izvedbi so brali ali slišali od znancev. Ko so se pogajali z italijanskimi gledališkimi skupinami za gostovanje v Ljubljani, so mogli izbirati med najboljšim, kar so poznali.

Z zapuščino ustanoviteljev in dobrotnikov knjižnice, ki je bila v škofijski upravi, so

glasbeni tiski prišli na police in v kataloge. Ko pa je knjižnica ob koncu XVIII. stoletja postala zgolj semeniška, je bilo razumljivo, da so knjižničarji predvsem skrbeli za strokovne teološke knjige. Velik del opernih libretov so s polic umaknili v manj dostopne shrambe in novi katalogi jih niso več omenjali. Zato so ostali neznani celo tako pridnim iskalcem starin, kot sta bila Viktor Steška, ki je iz Dolničarjeve zapuščine objavil povzetke jezuitskih dram,³ in dr. France Kidrič, ki je hotel sestaviti popoln seznam za gledališko zgodovino pomembnih tiskov in arhivskih podatkov.⁴

OPERNI LIBRETI

Največjo skupino sestavljajo operni libreti iz XVII. in prve polovice XVIII. stoletja. Zdaj jih je v evidenci 254; stari katalog sicer pozna še nekatere, ki jih pa najbrž ni več v knjižnici.

Beneška izvedba opere Euristeo

Res je, da pri starejših tiskih ni mogoče vedno brez pomožnih raziskav takoj ugotoviti, ali imamo v rokah tekst, ki se je tudi pel, ali samo govoril. Podrobna raziskava bo z našega seznama verjetno črtala nekaj naslovov, a še vedno jih bo ostalo vsaj 214. Pri teh je namreč naveden skladatelj, ki je besedilo uglasbil, ali pa je vsaj v naslovu omenjeno, da gre za glasbeno dramo, torej opero.

Najstarejši ohranjen tekst, ki pa ni zanesljivo namenjen petju, je pastorala Silvia Fiorilla »L'amor giusto«, tiskan v Neaplju leta 1612. Isto letnico nosi beneška komedija »La Flaminia schiava« avtorja Piermaria Cecchinija.

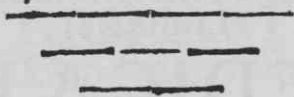
Prvi zanesljivo glasbeni kos je tiskan v Innsbrucku leta 1652. Besedilo za »Introduzione drammatica« je napisal akademik

EURISTEO

DRAMMA PER MUSICA

Da rappresentarsi in
LUBIANA del Du-
cato di Carniola.

Nel Carnevale dell'-
Anno 1733.

IN VENEZIA

Per Carlo Buonarrigo
Con Licenza de' Sup,

Ljubljanska izvedba opere Euristeo

p. Lequile, uglasbil pa ga je Antonio Maria Viviani.

Dr. Škerlj je v navedeni razpravi o gledališču v Ljubljani⁸ sklepal, da je Auerspergova knjižnica imela innsbruško izdajo libreta za opero »Argia«. Prav ta tisk iz leta 1655 pa je Semeniški knjižnici ohranil knjižničar Thallmainer.

Teh nekaj strani je premalo, da bi našteli vse tiske. Natančneje si bomo ogledali le tiste, ki so povezani z Ljubljano in bližnjimi mesti. Za druge pa naj zadošča nekaj splošnih podatkov. Med njimi jih je 119 tiskanih v Benetkah, 55 na Dunaju, 11 v Brnu, po 5 v Gradcu in v Münchenu, po 3 v Ljubljani, Celovcu in Rimu, po 2 v Vidmu, Innsbrucku in Firencah, po en pa v Gorici, Bergamu, Bologni, Brescii, Genovi, La Hayu, Linzu, Neaplju, Parmi, Sultzbachu in Vicenzi. Velika večina je torej iz italijanskega kulturnega območja, kar za opero ni čudno. Tudi mnogi v severnih mestih tiskani libreto so v italijanskem jeziku, drugi pa prevodi iz njega, namenjeni tistim poslušalcem, ki italijanskih arij niso razumeli. Zato so mnogi, kot tudi ljubljanski in celovski, dvojezični.

Med avtorji besedila se največkrat ponavljajo naslednja imena: dunajski dvorni poet Pietro Pariati (Il finto Policare, Caio Marzio Coriolano, Archelao, Creso) in njegov vrstnik Apostolo Zeno (Meride e Selinunte, Nitocri, I due dittatori, Ornospade, Mitridate, Antioco, Astarto, Griselda, Venceslao); Silvio Stampiglia (n. pr. Rosmira) in Domenico Lalli (n. pr. Euristeo); največkrat pa član akademije Arkadov Pietro Metastasio, z akademskim imenom Artimio Corasio. Njegove so opere: Siroe, Ezio (Aetius), Alessandro nell'Indie, Demetrio, Issipile, Adriano, La clemenza di Tito, Demofonte, Olimpiade, Artaserse, Ciro riconosciuto.

Pestra je tudi vrsta skladateljev, ki so libretom vdahnili glasbeno življenje. Spet naj navedemo le tiste, ki se večkrat ponavljajo: Antonio Draghi, Marc Aurelio Ziani, Giovanni Bononcini, Francesco Conti, Antonio Caldara, Baldissera Galuppi, Leonardo Vinci, Tommaso Albinoni, Giuseppe Orlandini, Nicola Porpora, Giovanni Adolfo Hasse, Antonio Vivaldi.

Res je, da večine teh oper prvotni lastniki libretov niso nikdar mogli videti v Ljubljani. Nekateri pa so.

Najstarejši ljubljanski libreto, ki je tiskan še v Benetkah, je za opero »Tamerlano«, ki so jo z Bonomijevo glasbo igrali leta 1732. Bila je posvečena kranjskemu vicedomu knezu della Torre e Valsassina. Opisal je ta libreto sicer že dr. Škerlj po izvodu iz pri-

vatne knjižnice dona A. Lepopilija v Dubrovniku.⁶ Ni pa ga sam imel v rokah in je vedel le za naslov in skladatelja. Iz semeniškega izvoda je videti, da je skladatelj Giuseppe Clemente de Bonomi kot vodja vicedomove glasbene kapele skladbo posvetil svojemu gospodarju Francescu Antoniu Sigidridu. Prvotno je bil v libretu natisnjen samo seznam nastopajočih oseb. Pozneje (pred izvedbo?) so pa ta seznam prelepili s tiskanim seznamom, ki vsebuje tudi imena igralcev. Iz njega izvemo, da je vicedomova kapela imela vsaj še dva člana. Naslovno vlogo tatarskega vladarja Tamerlana je igral namreč Giuseppe Cabbianti, »attuale virtuoso« vicedomove kapele. Turškega sultana Bajazeta je igral Carlo Amaini, njegovo hčer Asterio pa Roza Poševa (Poschin). »attuale virtuosa« vicedomove kapele. (Spet novo ime iz rodbine Pošev!⁷) Tamerlanovo nevesto Ireno je pela Marina Cittadini, grškega kneza Andronika pa Paolo Vida. Razen domačih dveh pevcev (Cabbiatija in Poševe) so ti trije pevci peli tudi naslednje leto v Ljubljani.

Za leto 1735 je bilo doslej znano le, da je v Ljubljani umrla pevka Barbara Bianchi.⁸ Iz tega slučajnega podatka se je dalo sklepati na gostovanje italijanskega gledališča. Zdaj se je našla tudi opera, ki so jo takrat peli. Knjižničar Thallmayer je dal med druge librete uvezati tudi libreto Hassejeve opere »Euristeo«, tiskan v Benetkah v tipični mali obliki, namenjen pa za pustne predstave v Ljubljani leta 1733: »EURISTEO, DRAMMA PER MUSICA, Da rappresentarsi in LUBIANA del Ducato di Carniola. Nel Carnevale dell'Anno 1733.«

Libreto je brez posvetila, zato ne zveemo za libretista ali impresarija, pač pa ima seznam oseb in igralcev, kjer srečamo tri iz Tamerlana znane pevce. Makedonskega kralja Cissea je igral Giuseppe Alberti; njegovo hčer Aglatido Barbara Bianchi, ki pa je že 31. januarja umrla; kneginjo Ismeno je pela Marina Cittadini; Ergindo, hčer tempeljskega varuha, Madalena Carrara; generala Ormonteja Paolo Vida; njegovega tekmeča v ljubezni do Aglatide, ilirskega kneza Glaucia, pa pevka Chiara Orlandi. Medigre sta izvajala Anna Isola in Carlo Amaini. Glasbo je zložil takrat že slavn Giovanni Adolfo Hasse — »il Sassone«, čigar glasbo so pozneje v Ljubljani še večkrat poslušali.⁹

Avtor besedila iz libreta ni znan. Imamo pa za primerjavo še eno izdajo iste opere z značilnim naslovnim listom, ki je bila tiskana leto prej za izvedbo v beneškem gledališču Grimani v semanjih dneh pred praznikom Vnebohoda leta 1735. Libretist Dome-

nico Lalli ali s pravim imenom Sebastiano Biancardi, ki je bil rojen v Neaplju 1679 in je umrl v Benetkah 1741, je beneško izvedbo posvetil angleškemu narodu. Besedili ljubljanske in beneške izvedbe sta enaki in zato lahko velja, da je avtor ljubljanskega Euristeo Domenico Lalli. Iz dveh ljubljanskih oper znana pevka Marina Cittadini je pela tudi v Benetkah in sicer vlogo Erginde.

Libreto za Metastasio — Hassejevo opero »Artaserse«, ki je bil tiskan v Ljubljani leta 1740, imajo tudi druge ljubljanske knjižnice. Omenim naj le, da so v Semeniški knjižnici librete iste opere tudi za beneški izvedbi leta 1730 in 1734, za celovško 1738 ter še varianta istega libreta z glasbo Gaetana Antonia Pampina, tiskan v Benetkah 1737.

Ljubljanska izvedba »Rosmire« je bila istega 1740. leta kot »Artaserse«. Lepo opremljenih dvojezičnih libretov je več znanih. Dr. Škerlj opozarja, da so v Ljubljani besedilo Rosmire po krivici pripisali Pietru Metastasiu, ker je noben seznam njegovih del ne navaja.¹⁰ Ker so v Semeniški knjižnici poleg ljubljanskega še trije librete iste opere, se da jasno ugotoviti, da je avtor Rosmire Silvio Stampiglia (1664—1725), ki je bil prav tako kot Metastasio član akademije »degli Arcadi« z imenom Palemone Licurio. Graški

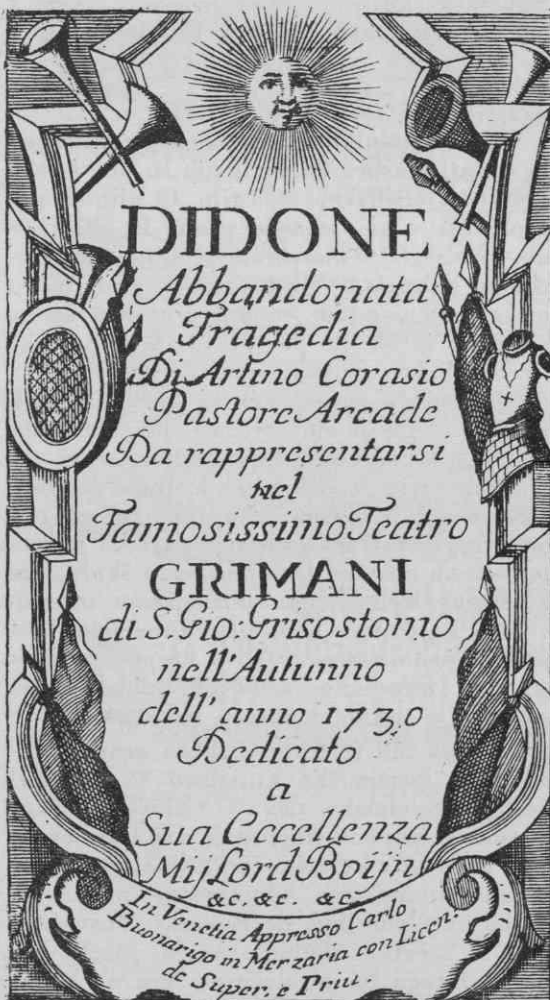
DIDONE
ABBANDONATA,
DRAMA PER MUSICA,
DA RAPPRESENTARSI
NELLA SALA DEL PALAZZO
PROVINCIALE IN
LUBIANA,
DEDICATO
ALL
ECCELSA PROVINCIA
DEL
DUCATO
DI CRAGNO.
NEL CARNEVALE 1742.

Lubiana, nella Stamparia di Adamo Federico Reichardt.

Libreto za ljubljansko izvedbo opere Didone abbandonata

libreto za leto 1739 in beneški za 1738 z glasbo Antonia Vivaldija nosita njegovo ime, prav tako tudi neki benečanski tisk s pokvarjeno letnico, katerega glasbeni avtor je bil Leonardo Vinci. — Vse izdaje omenjajo tudi izvajalce. V Benetkah je 1738. leta pel Pasqual Negri, ki je dve leti pozneje nastopal v Ljubljani.

»Didone« je zadnja »ljubljska« opera, katere doslej edini znani libreto je v Sem. knjižnici. Peli so jo leta 1742. Ker libreto gledališki zgodovinarji doslej niso mogli uporabljati (videl ga je menda Kidrič: ČJKZ V./1926, 117), si ga natančneje oglejmo. Naslov »DIDONE ABBANDONATA« nam sicer v nadaljevanju pove, da so opero peli v lontovžu, ne pove pa niti avtorja besedila niti skladatelja glasbe. Lepo opremljenemu libreto je napisal posvetilo vodja gledališča Pietro Mingotti. Poleg italijanskega originala je natisnjen tudi nemški prevod. Prepišimo

Libreto za beneško izvedbo opere Didone abbandonata

še seznam pevcev: kartažansko kraljico Didono je pela Marianna Pircher, njenega ljubimca Eneja pevka Benedetta Molteni, drugega ljubimca Jarba Giuseppe Alberti, Didonino sestro Seleno Giovanna Rossi, Jarbovega zaupnika Araspa pevec Carlo dalla Vecchia in Didoninega zaupnika Osmida pevka Angiola Romani.

Kot scenarist je omenjen dvorni operni inženir Antonio D'Agostini. — Beneški libreto za opero »Didone« iz leta 1730 pove, da je besedilo napisal Artimio Corasio, to je Pietro Metastasio; peli pa so pri tej izvedbi glasbo, ki jo je zložil Domenico Sarro.

Za opero »Demetrio« knjižnica nima ljubljanskega libreto iz leta 1742, pač pa precej primerjalnega gradiva: libreto za beneški izvedbi l. 1732 in 1737 ter nemško in italijansko izdajo za izvedbo v Brnu, oziroma v Cremosieru, na stroške olomuškega škofa kardinala Wolfganga Hanibala von Schrattenbacha leta 1733. Zanimivo je, da so pri vseh teh izvedbah peli Hassejevo glasbo. Skoraj bi mogli sklepati, da so tudi v Ljubljani leta 1742 spet poslušali melodije mojstra, ki jim je bil znan že iz Euristea, Artasersa in Rosmire.¹¹

Preglejmo še izvedbe oper v bližnjih, deloma slovenskih mestih Gorici, Trstu, Vidmu, Celoveu in Gradcu.

Sicer se z letom 1742 konča sklenjena vrsta ohranjenih libretov, a iz Gorice imamo še libreto za leto 1782, tiskan pri Tommasiniju za opero »I Viaggiatori felici«, ki jo je spisal Livigini (Livigni) Filippo, uglasbil pa Napolitanec Pasquale Anfossi. Igrali so jo ob otvoritvi goriškega gledališča Filipa de Bandeu.

Že prej omenjeni graški libreto za opero Rosmira je pomemben ne samo zato, ker nam je razkril avtorja te opere, ampak tudi zaradi beležke, da so to Stampiglievo opero igrali drugod pod imenom »Parthenope«. Opozarja pa tudi poslušalce, da graška izvedba ni popolnoma originalna, ampak prirejena za pet solistov. Toliko jih je pelo tudi v Ljubljani, medtem ko je v Beneikah Vivaldijeva opera imela 7 solistov, Vincijeva pa šest. Videti je, da so na gostovanjih izvedbo nekoliko poenostavili.

Ohranjen je tudi graški libreto za opero »Arsace« iz leta 1737 z glasbo Geminiana Giacomellija, iz leta 1738 pa za opero »La Verità nell'inganno«. Obe je izvajala družba Angela Mingottija. Za graške gledališke nastope sta ohranjeni tudi besedili dveh glasbenih mediger: »Pedronco pittore, Gelsomina sua moglie et un Giovanetto Francese« (1738,

ital.-nem.) in »Drusilla, e poi Grillone« za leto 1739. Obe sta anonimni.

V Celovcu so leta 1738 igrali operi »Artaserse« in »Cesare in Egitto«. Oba libreta so tiskali v Benetkah, oba sta anonimna. V Artasersu je tekst enak ljubljanskemu, torej je Metastasiev. Isti pevec Domenico Battaglini je pel naslovno vlogo v Ljubljani in v Celovcu.

Leto 1740 je tudi za Celovec (po libretih, ki so pri nas ohranjeni) pomenilo višek opernega življenja. Peli so tri opere: »Alvilda«, »Lucio vero« in »Siface«. V vseh treh je nastopalo istih petero pevcev, dva moška in tri ženske. Vse tri knjižice je tiskal celovski Kleinmayr v italijanščini z nemškim prevodom. Oblika je manjša od ljubljanskih in graških libretov. So pa vsi brez avtorja, brez imena skladatelja, celo impresario je podpisan samo »Il Direttore«. Za opero »Lucio vero« je ohranjen nekoliko drugačen beneški libreto iz leta 1735 s šestimi osebami in glasbo Napolitanca Francesca Araya.

Za tržaški oder je ohranjen samo libreto za opero »Nel perdono la vendetta«, ki so jo peli leta 1732. Tiskani je v Benetkah.

Die gehemmte Reiß
FRANCISCI
XAVERII
In das Königreich China,
Mit einem
ORATORIO
In der Kirchen bey S. Jacob der Societät JESU
Zeit der neuntägigen Andacht zu gedachten
Heiligen vorgestellt.
In die Molic übersehet
Von
R. D. GEORGIO KUROLD, Presbytero, ex Seminario SS. Donatoni & Rogatiani, SS. Canonum
auditore.

Vormerkung.

DA Jacob der Patriarch in *Sirien* reisete / sahe Er die wunderbare Himmels-Leyter / auff welcher die Engel auff- und abgestigen. **FRANCISCUS XAVERIUS**, nachdem Er allbereit drey Theil deß Erdens: Reiß durchgeloffen / und zehen Jahr seinen Schweiß an Indianern getreulich verwendet / vill hundert tausend zu den wahren Glauben befehret / von dem grossen Seelen-Eyffer angetrieben beginnet in das Königreich *China* zuübersezen / kommet an in der Insul *Sancian* ohngefahr 30. Meilen von *China* entlegen / wird allda zur himmlischen Glory beruffen / und stirbt seliglich.

Die

Oratorij Jurija Kuralta Die gehemmte Reiß
Francisci Xaverii leta 1730

Omenimo še tri knjižice z besedili oper, ki so jih peli v Vidmu (Udine): leta 1704 »Primislao primo re di Boemia«; 1715: »Camilla regina de' Volsci« in »Il più fedel fra' i vasalli«. Zadnja dva sta tiskana v Vidmu, prvi pa v Benetkah. Vsi so brez imen pesnikov in skladateljev.

Med zvrsti odrske glasbe bi mogli morda šteti še »Jungfräuliche Liebe Gottes«, ki jo je napisal in uglasbil Janez Mihael Arh in so jo v pustnem času leta 1701 igrali v Auerpergovem dvorcu v Ljubljani. Povzetek vsebine je ohranjen in že večkrat opisan.¹²

Verjetno brez glasbe sta bili dve nemški odrski uprizoritvi: komedija »Halari und Alari« (povzetek tiskan v Ljubljani 1709) in tragedija »Der grossmütige Rechtsgelehrte Emilius Paulus Papinianus« (povzetek tiskan v Ljubljani 1689).¹³

Če omenimo še dva povzetka (sinopsa) opernih tekstov, tiskana v Rimu (1641) in v Gradcu (1701), smo omenili vse, kar je v Semeniški knjižnici ohranjenega v zvezi z opernim življenjem baročne Ljubljane.

SOLSKE IGRE

Važno dopolnilo ljubljanskega gledališkega in hkrati glasbenega življenja so bile šolske drame v jezuitskem kolegiju. O njih so podrobnosti v glavnem že znane iz objavljenih zapiskov v dnevnikih jezuitske gimnazije in kolegija.¹⁴ Viktor Steska je iz Semeniške knjižnice tudi že objavil naslove dram, ki so jih igrali, po povzetkih vsebine, ki so jih ob vsakem nastopu dali natisniti.³

Ob natančnejšem pregledu zbirke drobnih tiskov, ki jih je dal zvezati Janez Gregor Dolničar v šest debelih zvezkov, se je pa dalo ugotoviti še nekaj takih dram. V maju 1684 so igrali dramo: »Lapis angularis seu basis perfecta«. Po vsebini in izvedbi je bila posvečena novemu ljubljanskemu škofu Žigi Krištofu Herbersteinu, poznejšemu ustanovitelju knjižnice. Tudi prireditelj leta 1704 je bila priložnostna: »Nova hospes gratissima sive Introductio Neo-Philosophiae«. Oba sporeda je tiskala Mayrova tiskarna.

Letos so bili iz Kapiteljskega arhiva preneseni v Semeniško knjižnico še nekateri doslej neobdelani tiski.¹⁵ Celovski tiskar Kramer je natisnil sinopsa za dve ljubljanski igri. Prvo so v kolegiju igrali leta 1665: »Josephus adumbrans adumbratus in... Josepho ex Comitibus de Rabata«. Posvečena je bila začetku vladanja škofa Jožefa Rabatta. Druga pa je običajna igra ob koncu leta 1670: »Amor parentum sive Lydericus«. Dramo »Cyrus« so igrali v dunajskem jezu-

Das Leyden Christi ein Lebenschild der Sünder

Denen durch Göttliche Rach ihnen feindseligen 4. Elementen glücklich entgegen gesekt.

Vorgestellt von Einer Löbl. Bruderschaft vnder dem Titul der Himmelfahrt Mariæ in der gewöhnlichen Bueß-Procession am 5. Gründonnerstag in dem Erz-Hörzoglichen Collegio der Soc: Jesu zu Laybach/in dem Jahr Christi 1687.

Erste Vorstellung.

Die Göttliche Liebe erstöcket mit dem blutigen Ködch des am Delberg todbeängstigten Erlösers die wider die Welt angezinnte Bliz-Flammen der erzürndten Gerechtigkeit.

Andere Vorstellung.

Die zu Unkraut / vnd Dorn-Gewax verdampte Erde wird mit dem in Heißlung / vnd Krönung vergossenen Bluet Christi frucht- vnd Blumbereich erquicket.

Dritte Vorstellung.

Das Menschliche Geschlecht / in Schiffbruch versinkendt / schwinget sich durch die Taffel des H. Creuzes auß der Tieffe des Gewässers.

Das Grab Christi.

Die Pestfuchtige Welt wird von der heilsamben Grabfelsen Christi mit frischen Lufft / vnd neuen Lebens-Geistern beathnet.

Hand Franc: Joseph, et Fratres ejus Adorant
Hand P. L. Soc: Vinea Jui.

M. Sepulchri medietate sub
brunna debrui seponi oportet
Scalati: n. ab. f. c. d. d.

LEGES
ACADEMIÆ PHIL-
HARMONICORUM LABACI
METROPOLI CARNIOLIÆ
ADUNATORUM.

I.

Quia Academia Phil-Harmonicorum Labacensium, ante aliquot jam annos inchoata, at sub finem anni primi post millesimum septingentesimum sic, ut sequitur, de communi placito pacta finis hic est, ut non tantum Harmonicam subinde concertatione honeste recerentur, sed etiam per huiusmodi concertationem temporalem, caelestem illam æternam duraturam pie in mentem revocent: hinc pro Academico Symbolo Organum D. Virginis CÆCILIÆ, cuius cannae, dum suavem in terris Harmoniam diffuderunt, omnem tamen caelum versus perflexerunt, electum fuit cum lemmate: **RECREAT, MENTIQUE PERENNIA MONSTRAT.**

II. Aca-

Pravila akademije filharmonikov iz l. 1701

itskem kolegiju leta 1631. Študentje salzburške benediktinske univerze, kjer je študiral tudi prošt Prešeren, so neugotovljivega leta v XVII. stoletju igrali dramo »Agilbertus«, leta 1701 pa »Ludus divinae providentiae in Henrico Comite Calvensi«. V plemiškem kolegiju v Parmi so leta 1710 igrali opero »Onorio«. (Vsi ti tiski, razen zadnjih dveh, so iz Kapiteljskega arhiva.)

V nekem pogledu posebno zanimiva pa so celotna besedila nekaterih jezuitskih in ene benediktinske šolske drame. Žal za nobeno od njih ni mogoče trditi, da bi jo igrali v Ljubljani. Najstarejša je »Cyrus« (Graz 1673) — isti, kot so ga na Dunaju igrali 1631. leta in smo ga že omenili. Iz Salzburga je »Polyxena« (1678). Zmago nad Turki pri Dunaju leta 1683 so v poznejših letih slavili z igro »Vienna Austriae defensa et liberata«. Kölnska gimnazija je leta 1701 dala natisniti »Bertulfus a Sultano captus«. Z Dunaja so štirje teksti: »Godefridus Bullionius« (1706), »Simplicitas rediviva« (1706), »Gentilitium Austriae scutum« (1718) in »Nobile fidelitatis mutuae inter patrem filiumque certamen« (1724). Večina teh tekstov je anonimnih, tiskani pa niso bili za izvedbo samo, ampak ob kakšnem posebnem dogodku (novi bakalavri, doktorji ipd.).

ORATORIJI

V zvezi z Akademijo filharmonikov so v baročni Ljubljani začeli izvajati tudi velike oratorije.¹⁶ Kakor pri operah pa moremo tudi za oratorije ugotoviti, da so jih sicer nekaj slišali v Ljubljani, še več pa so jih poznali od drugod. Tudi oratorijska besedila so namreč tiskali in Semeniška knjižnica ima 33 libretoev, ki doslej še niso imeli priložnosti izpopolnjevati sliko baročne glasbene Ljubljane.¹⁷

Dva od njih so leta 1730 peli v Ljubljani. Prvi je bil namenjen proslavi kanonizacije sv. Janeza iz Nepomuka. V ljubljanski stolnici so 16. in 18. novembra peli nemški oratorij »Joannes in eodem. Dass ist: Der im Leben und Todt unveränderlich-beständige Liebhaber Gottes und der Kirchen Heiliger Joannes von Nepomuck«. Knjižico je natisnil J. G. Mayr v Ljubljani. Glasbo za štiri soliste in zbor je zložil Georg Reuter (Reutter), dunajski dvorni in stolni organist.

Drugega pa so peli v jezuitski cerkvi pri sv. Jakobu v mesecu decembru ob devetdnevnici v čast sv. Frančišku Ksaveriju: »Die gehemmte Reiss Francisci Xaverii In das Königreich China«. Da je bilo tudi to leta 1730, nam povedo kronogrami na zadnji strani. Verjetno je tudi to delce tiskal Mayr. Teksta je namreč samo za dve strani. Peli so trije solisti in zbor. Pesnik je neznan, glasbo pa je napisal doslej neznan slovenski skladatelj Jurij Kurold — danes bi pisali najbrž Kuralt —, ki je istega leta v septembru postal duhovnik, a je še bil gojenec jezuitskega semenišča. Doma je bil iz Kranja.¹⁸

Morda bi smeli sklepati, da je bil Höfferjev oratorij »Magdalena spokornica«, ki ga poznamo samo po imenu, komponiran na isto besedilo, kot Scarlattijev »La Maddalena pentita«, natisnjen na Dunaju 1695 in zdaj v Sem. knjižnici.

Z Ljubljano so povezani tudi trije oratoriji, ki jim je tekst napisal član akademije operozov Rocco Rossi; ta je bil tudi član akademije Gelatov. Janez Gregor Dolničar ga je verjetno osebno poznal in zato njegove oratorije shranil. Vsi so bili tiskani na Dunaju: »Nabuccodonosor« (1706), »Casilda« (1710) in »Tributi festivi« (1710).

Že omenjeni Reutter je zložil še dva oratorija: »Ortus ab Occasu« (Dunaj 1725) in »La Maria lebbrosa« (Dunaj 1739). Drugi oratoriji so nekateri anonimni, nekatere pa so zložili skladatelji: Antonio Draghi, Pietro Andrea Ziani, Leonardi Leo, Antonio Caldara. Tiskani in izvajani so bili v letih od 1677 do 1748 v Pragi, Brnu, Salzburgu, Gradcu in na Dunaju.

Kako široko je bilo obzorje baročne Ljubljane, svojstveno dokazuje zbirka starih tekstov za španske oratorije, verske igre in prizore: »Autos Sacramentales, Y al Nacimiento de Christo, con sus Loas, y Entremeses«. Izšla je v Madridu leta 1675. Skladatelji niso navedeni, pač pa pesniki: Felipe Godinez, Mira de Mescua, Luis Velez de Guevara, Francisco de Roxas, Felipe Sanchez, Geronimo Canzer in drugi. Seveda se ne da reči, koliko so ti teksti vplivali na glasbeno življenje pri nas, ni pa dvoma, da so oratoriji in različne verske procesije, ki jih je poznala tudi baročna Ljubljana in ki jih bomo zaradi njih glasbenega dela pregledali v naslednjem odstavku, imele eno svojih korénin v španskem »auto«. ¹⁹

SPOREDNI ZA PROCESIJE

Dr. Mantuani je v svoji razpravi o škofje-loški kapucinski pasijonski procesiji ¹⁹ omenil dva sporeda, ki jih ima Semeniška knjižnica za ljubljanske kapucinske procesije leta 1701 in 1713. Prvega ni mogel dobiti v roke. Zdaj sta na voljo oba, pa še tretji za leto 1708. Ta je najlepše opremljen, je najboljše-nejši (16 str.) in ima naslov: »Certamina dant victorias. Das ist: Streitt bringt Freudt«.

Vsi trije imajo sicer enako število prizorov (namreč 23), tudi glavna misel je bila

vsako leto ista, a podobe in gotovo tudi besedilo in glasba teh prizorov so se menjavali. Smemo reči, da je Ljubljana vsaj vsakih nekaj let, če ne vsako leto, videla na ulicah na veliki petek nekaj novega. Nič pa se ne ve, kakšna je bila glasba med procesijo, ni pa dvoma, da je bila. ²⁰

Napačno pa bi bilo misliti, da so v Ljubljani imeli samo pasijonske procesije na veliki petek v obliki verskih prizorov. Janezu Gregorju Dolničarju, ki nam je ohranil sporede zanje, se moramo zahvaliti, da vemo tudi za jezuitske spokorne procesije, ki so jih vsako leto imeli na veliki četrtek. Sporede zanje je dal vezati v prvo knjigo drobnih tiskov, ki dosedanjim iskalcem ni prišla v roke. Brez njegove skrbnosti bi gotovo propadli, saj so vsi (razen enega) tiskani samo na dveh straneh v latinskem in nemškem prevodu. Nima pomena navajati baročno dolgih naslovov, zadoščajo naj letnice: 1680, 1685 do 1688 vsako leto, 1692 do 1695 vsako leto.

Dramatična vsebina teh procesij je bila skromnejša kot pri kapucinskih. Vsako leto so imeli samo po tri simbolične prizore in na koncu božji grob. (Dolničar si je na nekaterih listih zapisal, kakšen je bil tisto leto božji grob v drugih ljubljanskih cerkvah.) Vsebinski simbolov je bila vsako leto dru-

Na bakrorezu, ki ga je za zbirko govorov na proslavah akademije filharmonikov okoli leta 1740 vrezal J. A. Schmuzer z Dunaja, sta upodobljena baročni orkester in zbor

gačna. Nekateri si je Dolničar ob robu celo skiciral. Izvajali oziroma predstavljali so jih člani bratovščine Marijinega Vnebovzvetja. Nič se ne da reči o glasbenih točkah, a skoraj si ne moremo misliti jezuite brez nje.²¹

Poleg kapucinskih pasijonskih in jezuitskih spokornih procesij pa je Ljubljana poznala tudi procesijo sv. Rešnjega Telesa na Telovo. Tudi ta je bila v jezuitskih rokah in dramatično ter gotovo tudi glasbeno izvedena podobno, kot so to imeli po drugih evropskih mestih od Španije z njenimi »autos sacramentales« do nemških dežel.²²

Za Ljubljano je J. Gr. Dolničar ohranil doslej nezapažen program telovske procesije za leto 1678: »Der Oesterreicher Schirmschildt, Oder Ferdinand Der dritte Römischer König, durch seine gegen seinen in Brod vergestalteten Gott gepflogene Andacht seinen Nachkömmlingen vorsehend«. Pod dolgim naslovom nam opomba: »In gewöhnlichen Fronleichnams Vmbgang« jasno pove, da so bile te vrste procesije vsakoleten pojav, čeprav sporedov za druga leta v tej zbirki ni. Dva lista velik spored je tiskal Georg Dettelbacher v Celovcu. Dogodek iz življenja cesarja Ferdinanda III. je dal zgodovinsko jedro vsej procesiji, ki je imela uvodni prizor, sedem glavnih slik in zaključni prizor.

ACADEMIA PHILHARMONICORUM

Naj omenimo še nekaj tiskanih dokumentov, ki so za zgodovino glasbe v Ljubljani važni in so prišli na dan pri urejanju knjižnice.

Janez Gregor Dolničar je spet tisti, ki nam je v svojih »Miscellaneous« ohranil doslej neznan tiskana pravila Akademije filharmonikov.²³ Tiskana so na 4 straneh vel. osmerke, brez navedbe kraja in tiskarja, čeprav ni dvoma, da jih je tiskal Mayr v Ljubljani.

Vsebujejo res osem členov, kot je pisal Dolničar v Analih mesta Ljubljane,²⁴ a vsebine členov tam ni povedal. Ker podrobna analiza ni naloga tega članka, naj omenim le, da prvi člen govori o času nastanka akademije (»ob koncu leta 1701«), o njenem namenu in simbolu (orgle z napisom »Recreat. mentique perennia monstat«, kot lahko vidimo na njenem pečatu v Cvetkovi Zgodovini glasbene umetnosti pri Slovencih I na prilogi pri str. 272). Drugi in tretji člen določata, kdo sme biti član in kako ga je treba sprejeti (tudi amaterji glasbeniki morejo biti sprejeti, a vseh redno ne sme biti več kot 31). Četrty ureja praznovanje godu zavetnice sv. Cecilije (slovesna maša, vespere ali litā-

nije, 30 maš zadušnic). Peti in šesti govorita o obredih ob smrti članov (slovesni Requiem in 30 zadušnic). Sedmi določa za letno članarino vsaj dva goldinarja, osmi pa ureja volitve odbora. Drugih prireditelj, o katerih je govoril Dolničar v omenjenem zapisku, tiskana pravila ne omenjajo.

Tudi iz poznejših let je ohranjenih nekaj dokumentov o delovanju akademije filharmonikov. Leta 1742 je Reichhardt v Ljubljani tiskal tri slavnostne pridige ljubljanskega nemškega avguštinskega pridigarja p. F. Teofila Schinla.²⁵ Drugega od teh govorov je imel zbranim filharmonikom, ki so »na najslovesnejši način obhajali« praznik presv. Trojice v avguštinski cerkvi pred Špitalskimi vrati kot svoj letni praznik. Govor obsega 16 velikih strani (v kvartu), omenja pa tudi, da so filharmoniki leta 1728 »pred kratkim umrlemu« cesarju Karlu VI. pripravili lep koncert, kar je bilo znano že iz drugih virov.²⁶

Dne 6. januarja 1743 je Academia Philharmonicorum pripravila posebno slavje na Novem trgu v Ljubljani, ko je njen ravnatelj Anton Jožef grof Turjaški postal deželni glavar. Popis slavnosti z napisom »Actus publicus« je brez posebnega naslovnega lista na 4 straneh velikega formata natisnil Adam Friedrich Reichhardt.

Brez kakršne koli letnice pa so izšli v Ljubljani pri Reichhardtju trije govori bosonovega avguština p. Feliksa a S. Matre Anna.²⁷ Govoril jih je v avguštinski cerkvi verjetno tri leta zapored na praznik presv. Trojice ob letnem prazniku filharmonikov. Ker je natis posvečen grofu Antonu Jožefu Turjaškemu kot deželnemu glavarju in predsedniku akademije, je mogla biti prva pridiga govornjena kvečjemu leta 1743, ali še pozneje, naslednji dve pa morda leta 1744 in 1745. S tem se pa približamo že skrajni meji življenja akademije po doslej znanih podatkih.²⁸ Govorom je privezan velik bakrorez (28 × 44 cm), ki ga je na Dunaju vrezal Jo. Ad. Schmuzer. Kot je videti iz reprodukcije, predstavlja velik angelski zbor in orkester z različnimi instrumenti, ki v skladu s témo govorov poje slavo troednemu Bogu. Brez ozira na osebe je slika zelo popoln prikaz baročne predstave o glasbi.

Omeniti je še treba, da je te štiri govore ohranil Franc Jožef Thallmainer. Če zapišemo še to, da je bila njegova last lepo prepisana »Missa da Cappella« skladatelja Ant. Caldara, potem smo našli in nekoliko pregledali vse, kar nam more Semeniška knjižnica danes povedati o glasbenem življenju v baročni Ljubljani.

OPOMBE

1. Italijanske predstave v Ljubljani od XVII. do XIX. stoletja, Kronika I, (1934) 98—105; 179—185; Italijanske predstave v Ljubljani do zgraditve stanovskega gledališča (leta 1765), Kronika I, 277—287. Vsa razprava, ki se je nadaljevala še v 2. in 3. letniku, je izšla v izpopolnjenem ponatisu v knjigi: Italijanske predstave v Ljubljani od XVII. do XIX. stol., Ljubljana 1936. — 2. *Protocollum off. episcop.* 51, str. 605 dne 30. 4. 1742. — v Skof. arh. v Ljubljani. Smrtni datum v mrliški matici stolne župnije v Kapiteljskem arhivu. — 3. Jezuitske šolske drame v Ljubljani, Mladika XVI (1935), 29—30, 70—71, 110—111, 147—148, 191—192, 269—271. — 4. Dramatične predstave v Ljubljani do 1790. CJKZ V (1926) 108—120; tekste iz Semeniške knjižnice našteva na str. 117. — 5. Kronika I str. 104—105. — 6. Škerlj, n. d. v knjižni izdaji str. 30. — Prim. tudi dr. Dragotin Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti pri Slovencih I., str. 260 in op. 249. — 7. Cvetko, n. d. 220. — 8. Škerlj, Kronika I, 182. — Cvetko, n. d. 261. — 9. Podatke o njem glej pri Škerlju, n. d., 40, ali v Kroniki I, 185. — 10. Škerlj, Kronika I, 185. — 11. Prim. Škerlj, n. d., 46 in za njim Cvetko, n. d., 262, ki se nagibljeta k imenu skladatelja Caldara. — 12. Šteska, Mladika XVI, 191. — Cvetko, n. d. 252. — 13. Šteska, Mladika XVI, 271 je opisal samo tragedijo. Naslov komedije je: Halari und Alari Von Demen Hoch-Teutschen Fürstl. Euchstädtischen Hof-Comoedianten. Anno

M.DCC.IX. den... Novemb. — 14. Prim. Kidrič, n. r. CJKZ V (1926), 111 sl. — 15. Nekaj teh sinops je zabeležil že Dragotin Arko leta 1957 v rkp. diplomski nalogi za gledališko zgodovino: »Gledališki dokumenti v Narodnem muzeju, Mestnem arhivu in Semeniški knjižnici v Ljubljani«. Pri iskanju že znanih libretov je uporabljal Kidriča, Škerlja in Mantuanija (gl. op. 19), ne pa Šteska. — 16. V. Šteska, Oratoriji v Ljubljani pred 200 leti, Cerkv. Glasb. XXXV (1912), 25 sl. — Več: Cvetko, n. d., poglavje: *Academia Philharmonicorum*. — 17. Omemba naslovov treh oratorijev v Steskovem seznamu v Mladiki str. 271 ni zbudila pozornosti. — 18. Prim. podatke v »*Protocollum ordinariorum 1711—1754*« str. 125, 151, 152 in 154 v SkAlj. — 19. Jos. Mantuani, Pasijonska procesija v Loki, Carniola N. V. VII (1916) 222—232; VIII (1917) 15—44. — Cvetko, n. d. 198 in 239 sl. — Veit-Lenhart, Kirche und Volksfrömmigkeit im Zeitalter des Barock, Freiburg 1956, 2. pogl.: *Volksdramatische Gestaltung des Frommen*, str. 77—98. — 20. Prim. Cvetko, n. d. 198. — 21. Cvetko, n. d. 240. — 22. Prim. Veit-Lenhart, n. d., 83 sl. — 23. Cvetko, n. d. sklepa o njih na str. 285. — 24. Cvetko, n. d. 280. — 25. »Drey Lob- und Ehren-Predigen, ... Die anderte an den hohen Fest Der Hoch-Heiligen Und Unzertheilten Dreyfaltigkeit...« Letnica 1742 v kronogramu. — 26. Prim. Cvetko, n. d., 295. — 27. »Drey mit Treu Zu Ehren Der grossmächtig- und allerheiligsten Dreyfaltigkeit Verfaste Lob- und Danck-Redene«. — 28. Cvetko, n. d., 294.

90-LETNI JUBILEJ GORENJSKE PROGE

JOZE JENKO

Rad ali nerad moram napisati nekaj zgodovine za magistralo prestolonaslednika Rudolfa železnice, ki teče povečini izven naših državnih meja. Toda njen južni del sega tudi na slovensko ozemlje, ki leži onkraj naše državne in narodne skupnosti. Čeprav sta oba dela teritorialno razdeljena razlomka, sta vendar med seboj gospodarsko povezana. Kajti južni del Ljubljana—Trbiž—Beljak je bil uradno razglašen za integralen del prestolonaslednika Rudolfa proge in njenih priključkov.¹

Komaj je dosegla glavna dvotirna magistrala Dunaj—Trst našo Ljubljano, že so stremeli okoli leta 1850 gospodarski krogi, predvsem pa rudniki ter fužinska in industrijska podjetja Notranje Avstrije za novo železniško progo. Na Gornjem Avstrijskem so imeli najugodnejšo zvezo proti jugu šele v Brucku ob Muri, kjer je tekla mimo južna železnica proti Jadranu. Nove železniške proge naj bi jih povezale med seboj in z glavnimi prometnimi arterijami. Ko pa je stekla l. 1856 proga cesarice Elizabete od Dunaja v zahodni smeri, je namestnik župana mesta Steyr, dr. Jakob Kompass, predložil projekt žel. proge Wels oziroma Enns v severnem delu z zvezo z Bruckom ob Muri. Ta predlog z nekaj širšim omrežjem je predložil l. 1863 cesarju v odobritev. Medtem se je porajal načrt, da dobijo južno Donave ležeče pokrajine zvezo z Jadranskim morjem. Tej zamisli se je pridružila zgornjeavstrijska, štajerska in koroška trgovinska zbornica ter mesta Trst in Gorica z Vidmom v Severni Italiji. Predvidevali so, da steče

proga od mesta Haag preko Leobna, Beljaka v Beneško Slovenijo v Udine (Videm). S priključkom na novo progo z Dunaja na Češko in že obstoječo železnico na severozahodu bi nastala mednarodna zveza z deželami na jugozahodu. Dne 11. in 12. decembra 1864 je sklicala celovška trgovinska zbornica sestanek vseh pristašev te ideje, da bi se razni komiteji združili v eno predstavništvo oziroma organizacijo. Ustanovili so centralni komite, ki ga je zastopal knez Colorado-Mannsfeld. Ko je bil l. 1865 nabran potreben denar za pripravljalna dela, je centralni komite zaprosil za koncesijo za železnico od Lembacha do Brucka ob Muri, preko Sv. Michaela do Trbiža ter od tod dalje preko Vidma v Červinjan. Tudi odcep v Št. Vidu na Glini v Celovec in nekatere stranske proge so bile predvidene. Poroštvo za obrestovanje faktično potrebnega kapitala, ki ne bi bil smel presežati 1.127.250 goldinarjev za vsako miljo = 7,56 km, naj bi prevzela država. Nekoč poprej je že koroški deželni zbor zaprosil vlado, da prevzame garancijo.

Po nalogu trgovinskega ministra je komisija primerjala tudi inačici:

1. Trbiž—Kanalska dolina—Ponteba—Videm in

2. Trbiž—Predel—Soška dolina—Gorica.

Prednost naj bi imela druga varianta. Bilo je predvidenih 75 milijonov goldinarjev gradbenih stroškov.

Dne 11. novembra 1866 je prejela družba šestih koncesionarjev pod prejšnjim načel-